

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Любезніков Дмитро Олексійович**, 1981 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2002 році Національну академію внутрішніх справ України за спеціальністю «Правознавство», працює заступником начальника 1-го відділу (розслідування злочинів, виявлених ДСР, та злочинів у сфері господарської та службової діяльності) управління розслідування злочинів, виявлених ДСР та ДКП Головного слідчого управління Національної поліції України, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Державного податкового університету, Міністерства фінансів України, м. Ірпінь, від «12» серпня 2024 року № 1009, у складі:

- Голови разової спеціалізованої вченої ради – **Василя Топчія**, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, директора навчально-наукового інституту права Державного податкового університету
- Рецензентів – **Ігоря Грицюка**, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету
Любові Омельчук, кандидата юридичних наук, доцента, завідувача навчальної лабораторії «Юридична клініка» навчально-наукового інституту права Державного податкового університету
- Офіційних опонентів – **Оксани Кучинської**, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, професора кафедри кримінального процесу та криміналістики Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Василя Юрчишина, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри фінансів, обліку і оподаткування Чернівецького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету,

на засіданні «03» жовтня 2024 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» **Любезнікову Дмитру**

Олексійовичу на підставі публічного захисту дисертації «Досудове відшкодування заподіяної шкоди кримінальним правопорушенням» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Державному податковому університеті, Міністерства фінансів України, м. Ірпінь.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент **Мілевський Олександр Петрович**, доцент кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, виконаного державною мовою, і є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні теоретичних та правових проблем досудового відшкодування заподіяної шкоди кримінальним правопорушенням, що має істотне значення для галузі знань 08 «Право». Зокрема, уперше дано авторське поняття «відшкодування шкоди у кримінальному провадженні – це спосіб реалізації конституційних прав фізичних та/або юридичних осіб на захист порушених кримінальним правопорушенням майнових і немайнових прав шляхом застосування комплексу заходів (рішень та дій), заснованих на нормах кримінального процесуального, цивільного та цивільного процесуального законодавства, спрямовані на доведення та визнання порушення цих прав, а також заходи, спрямовані на максимальне відновлення майнових і немайнових прав потерпілих від злочинних діянь осіб, винних у вчиненні кримінального правопорушення»; авторські визначення понять «кримінальний процесуальний захист прав осіб, які постраждали від кримінального правопорушення, – це здійснення учасниками процесу у кримінальному провадженні комплексу заходів, які ґрунтуються на нормах кримінального процесуального права і спрямовані на встановлення права, порушеного злочином або проступком, та його поновлення» та «способи поновлення права власності, спричиненого вчиненням кримінального правопорушення, – це використання уповноваженими правоохоронними органами спеціальних правових засобів за ініціативою заінтересованих осіб або за власним бажанням, за допомогою якої права власності повертаються до первісного стану»; змодельовано науково обґрунтований алгоритм дій, який складається з розроблених пропозицій, що дозволяють підвищити ефективність діяльності посадових осіб, які здійснюють досудове розслідування щодо забезпечення досудового відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; розроблено ефективний механізм регулювання діяльності інших учасників кримінального провадження у сфері досудового відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; обґрунтовано класифікацію форм компенсації шкоди у

кримінальному провадженні, згідно з якою формами компенсації є цивільний позов, реституція та добровільне відшкодування шкоди, завданої злочином чи проступком; запропоновано створити державні компенсаційні фонди для виплати компенсацій потерпілим від кримінальних правопорушень, якщо неможливо стягнути суми компенсацій з винних у звичайний спосіб (відповідно до положень Європейської конвенції про компенсацію для жертв насильницьких злочинів). Подальше стягнення виплачених сум пропонується здійснювати регресом із засуджених; елементами наукової новизни виступають і запропоновані зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України, у частині правового регулювання питань відшкодування збитків, заподіяних злочином чи проступком, саме: доповнити статтю 3 КПК України пунктами 25¹, 29, 30; статтю 55 КПК України частиною 8; статтю 61 КПК України частиною 3¹; частину першу статті 234 КПК України абзацом 1; частину першу статті 237 КПК України абзацом 2; частину першу статті 469 КПК України абзацом 4; внести зміни до частини першої статті 159 КПК України; доповнити частину першу статті 1 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» пунктом 4; внести зміни та доповнити частину першу статті 2 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» пунктом 3 тощо.

За своїм змістом дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами).

Здобувач має 7 наукових публікацій за темою дисертації, з них 3 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:

1. Любезніков Д. О. Відшкодування шкоди як спосіб досудового захисту у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 415–417. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2023/104.pdf.

2. Любезніков Д. О. Встановлення розміру, досудового відшкодування шкоди заподіяної кримінальним правопорушенням. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. Серія: ПРАВО. 2024. Вип. 82. Ч. 3. С. 99–104. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/305718>.

3. Драган О.В., Любезніков Д.О. Стягнення збитків, завданих державі внаслідок корупційного кримінального правопорушення у кримінальному провадженні: діяльність прокурора. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 82. Ч. 3. С. 158–163. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/305823>.*

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти, інші присутні) та висловили зауваження:

Офіційний опонент – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Кучинська Оксана Петрівна**, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У параграфі 1.2. дисертаційного дослідження, автор говорить про те, що і матеріальні й нематеріальні блага підлягають відшкодуванню у досудовому порядку. Дана позиція є зрозумілою щодо відшкодування шкоди завданої нематеріальним благам людини (здоров'я, гідність, психологічний стан тощо) на досудовому розслідуванні, тому як зазвичай, при вчиненні будь-якого кримінального правопорушення, особливо тяжкого злочину, існують (виникають) проблеми, які можуть бути негайно вирішені. Наприклад, оплата рахунків за лікування потерпілого, оплата реабілітації, допомога в похованні людини тощо. У свою чергу, відшкодування майнової шкоди на досудовому розслідування можна поставити під сумнів. Зазвичай, слідчому (детективу) необхідно провести цілий комплекс процесуальних дій, які можуть допомогти тільки у збиранні доказів з якими категорично (частково) може не погодитись підозрювана особа та його захисник, і таке кримінальне провадження передається до суду, який і оцінює подані докази та приймає остаточне рішення у провадженні. Тому, досить спірною є думка автора про відшкодування матеріальних та нематеріальних благ на досудовому розслідуванні. Хотілось би почути думку автора з цього приводу.

2. На стор. 53 дисертації, автор схиляється до думки, що під час досудового провадження основна роль у вирішенні питань відшкодування шкоди належить саме слідчому (детективу), дізнавачу, прокурору і навіть їх безпосереднім процесуальним керівникам, а також адвокату. Ці учасники кримінального провадження зацікавлені в активній участі у процесі здійснення досудового розслідування осіб, які стали жертвами злочинних діянь. У зв'язку з цим саме слідчий (дізнавач) повинен забезпечити реальну можливість реалізації потерпілими наданих їм процесуальних прав, серед яких особливий акцент приділяється відшкодуванню заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди. Хоча за нормами Кримінального процесуального кодексу України правоохоронні органи не можуть навіть приймати участь та бути ініціаторами укладання угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним. Тому, на

нашу думку, твердження автора зазначене на ст. 53 дослідження є досить спірним.

3. У підрозділі 2.3. дисертації, автором розглядається застосування позовної форми для створення умов досудового відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Гадаємо, що при розгляді цього питання, зважаючи на тему дисертаційного дослідження, доцільним було б більш докладніше розглянути саме процедуру пред'явлення цивільного позову у порядку цивільного судочинства, передбаченого ч. 7 ст.128 Кримінального процесуального кодексу України.

4. У розділі 3 дисертаційного дослідження, автором комплексно розглядаються способи та форми досудового відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінальних правопорушень та міжнародний досвід зокрема. Досить цікаво висвітлені думки дисертанта щодо міжнародно-правових стандартів досудового відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, але, все ж таки, основним способом відшкодування шкоди передбачено відшкодування саме в судовій інстанції, про що і зазначає автор на стор. 167, 171-174. Також ведеться мова про створення спеціальних фондів урядовими та неурядовими організаціями, які займаються відшкодуванням завданих збитків і тільки тезисно мова йде про участь правоохоронних органів у досудовому провадженні. Зокрема, на нашу думку, саме питанню участі правоохоронних органів у досудовому відшкодуванні шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, необхідно було приділити більше уваги й розглянути більш детально.

Офіційний опонент – доктор юридичних наук, професор **Юрчишин Василь Миколайович**, професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування Чернівецького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету, надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. На (стор. 26) автор зазначає, що основною умовою одночасного, цивільного та кримінального провадження має бути дотримання положень кримінального процесуального закону про всебічне, повне й неупереджене дослідження всіх обставин, які досліджуються в суді. І якщо одночасний розгляд кримінального провадження та цивільного позову, на думку суду, не спричинить їх порушення, позов має бути розглянутий у порядку кримінального процесу. У разі ж неможливості проведення одночасного розгляду суд повинен ухвалити рішення про виділення матеріалів та запропонувати зацікавленим особам звернутися з цивільним позовом у порядку цивільного судочинства.

Ми позитивно оцінюємо аналіз автора щодо поєднання таких форм в інших країнах, але автор практично не звертає уваги на проблематику саме досудового відшкодування збитків на етапі досудового розслідування, після заявлення цивільного позову, як елементу тиску на правопорушника, для відшкодування завданих збитків. Хотілося б почути думку здобувача з цього приводу.

2. У підрозділі 2.1. «Особливості встановлення розміру, досудового

відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, на етапі внесення відомостей до ЄРДР» дисертант розглядає процедуру встановлення розміру відшкодування збитків на етапі внесення відомостей до ЄРДР і зазначає, що такі питання повинні вирішуватись саме слідчим, дізнавачем та детективом, саме з моменту внесення відомостей до ЄРДР та у продовж усього процесу досудового розслідування. Досить позитивним при аналізі даної проблематики є опрацювання автором судово-слідчої практики, але вважаємо, що здобувач не в повній мірі розкриває значення в цьому процесі захисника та потерпілого, які безпосередньо знають розмір завданих збитків і доволі часто мають підтверджуючі документи, які дозволяють уникати призначення та проведення експертиз, за допомогою яких і визначається розмір завданих збитків.

3. Продовжуючи дискусію по другому зауваженню, хочемо зазначити, що в додатках до дисертаційного дослідження ми не побачили проведеного анкетування серед захисників (адвокатів), які на нашу думку відіграють неостанню роль у вирішенні питання щодо досудового відшкодування завданих збитків кримінальним правопорушенням.

4. У заявленій новизні зазначається, що здобувач надав визначення поняттю відшкодування шкоди у кримінальному провадженні. Під час прилюдного захисту дисертації хочеться почути власне бачення цієї дефініції та чим вона відрізняється від попередньо визначених?

Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент **Грицюк Ігор Васильович**, доцент кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету, надав позитивну рецензію із зауваженнями:

1. У рубриці наукової новизни отриманих результатів (вперше), дисертантом зазначено, що ним «змодельовано науково обґрунтований алгоритм дій, який складається з розроблених пропозицій, що дозволяють підвищити ефективність діяльності посадових осіб, які здійснюють досудове розслідування щодо забезпечення досудового відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням». Під час публічного захисту хотілося б почути більш детально інформацію відносно зазначеного алгоритму дій.

2. В ході дослідження автором запропоновано внести окремі зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду». Потребує додаткового аргументування необхідності даних змін і чи був врахований дисертантом власний практичний досвід під час їх напрацювань.

3. Серед завдань дисертаційного дослідження автор декларує «проаналізувати міжнародно-правові стандарти та зарубіжні практики досудового відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням». Під час публічного захисту варто почути думку дисертанта, який передовий досвід (практика) зарубіжних країн щодо досудового відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням,

може бути успішно реалізовано в Україні.

4. У підрозділі 1.3. «Роль учасників кримінального судочинства в досудовому відшкодуванні шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням» доволі фрагментарно розглянуто роль захисника та потерпілого у процедурі встановлення розміру відшкодування збитків на етапі внесення відомостей до ЄРДР.

5. На думку рецензента, дисертант не приділив достатньо уваги процедурі пред'явлення цивільного позову у порядку цивільного судочинства, передбаченого Кримінальним процесуальним кодексом України.

Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент **Омельчук Любов Василівна**, завідувач навчальної лабораторії «Юридична клініка» навчально-наукового інституту права Державного податкового університету, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Автором було обрано досить вдалий класичний підхід щодо архітекtonіки дисертаційного дослідження, коли в межах 9 підрозділів дисертації було поставлено до виконання 9 завдань дисертаційного дослідження, результати яких в більшій чи меншій мірі відображено у 9 пунктах Висновків. При цьому вважаємо дещо невиправдано перевантаженою рубрику «наукова новизна», де виокремлено 14 підпунктів, окремі з яких потребують пояснення через неконкретизовані формулювання. Наприклад, серед підпунктів «вперше» здобувач вказує, що ним «розроблено ефективний механізм регулювання діяльності інших учасників кримінального провадження у сфері досудового відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням», при цьому уточнення потребує суб'єктний склад «інших учасників», а також варто було навести конкретний алгоритм, який забезпечить ефективність діяльності щодо відшкодування завданої шкоди.

2. Підсумовуючи підрозділ 3.1 автор вказує, що «в кримінальному праві та інших законах необхідно передбачити окремі способи відновлення майнових прав, порушених в результаті вчинення злочину: можливість прямого відшкодування шкоди, заподіяної злочинцем, за рахунок коштів державного бюджету за певні категорії злочинів (як це зазвичай практикується в іноземці), а також компенсації за міжнародними договорами». Вважаємо, що ця пропозиція потребує конкретизації щодо 1) законів, в яких варто передбачити відповідні способи відновлення; 2) аргументацію щодо критеріїв виокремлення «певних» категорій злочинів для так званого прямого відшкодування заподіяної шкоди.

3. У підрозділі 3.2, наводячи кримінальні процесуальні способи правового захисту, автор в КПК України пропонує передбачити право суду з власної ініціативи ініціювати питання на етапі судового розгляду про відшкодування збитків, завданих кримінальним правопорушенням. На нашу думку, варто все ж уточнити як така пропозиція співвідноситься із процесуальним статусом суду при здійсненні правосуддя, коли кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання (і відповідно, формулювання) стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових

позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК України, а суд при цьому, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків.

Мілевський Олександр Петрович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету, без зауважень.

Голова ради – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Топчій Василь Васильович**, директор навчально-наукового інституту права Державного податкового університету, без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 (п'ять) членів ради,

«Проти» НЕМАЄ членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Дмитру Любезнікову** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

